

education throughout life forming the mechanisms of self-knowledge and self-improvement in the process of development of professional competence. The author gives the pedagogical conditions of forming the professional-valeological competence of a pedagogue.

The pedagogical conditions of professional-valeological competence are considered to be: the involvement of advanced approaches to understanding the nature and mechanisms of healthy lifestyles into the content of students' training; the use of interactive learning which promotes students' awareness of their own experience of healthy lifestyles; students' awareness of forms and methods of organizing valeological education aimed at forming preschoolers' healthy lifestyles.

Key words: health, healthy lifestyle, professional competence, teacher's professional-valeological competence.

УДК 373.2.091.39 : 74+378 : 373.2.011.3 – 051

Марина Бадіца
Maryna Baditsa

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

THEORETICAL BASIS OF MODELLING THE PROCESS OF FORMATION OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS' FUTURE EDUCATORS' ART AND CREATIVE SKILLS

У статті розглядається проблема формування творчих умінь образотворчого характеру у контексті підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності. Автор конкретизує сутність і зміст педагогічних категорій «модель» та «моделювання»; теоретично обґрунтовує структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: *модель, педагогічна модель, моделювання, структурно-функціональна модель формування творчих умінь образотворчого характеру, професійна підготовка, майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів.*

Сучасний розвиток України регламентує впровадження європейських норм і стандартів у вищу освіту, передбачає творче практично-діяльнісне та ціннісно-змістовне оновлення освіти.

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла необхідність у зміні методології професійної підготовки майбутнього фахівця. Зростає потреба у фахівцях, які не просто володіють своєю спеціальністю, але і мобільних, здатних опанувати широке коло знань і умінь.

Зміст художньо-педагогічних і творчих художніх умінь, як здатності педагога до творчої організації процесу навчання, розкрили у своїх роботах В. Кузін і В. Ружицький. Різні підходи до формування творчих умінь у процесі професійної підготовки педагогів на засадах співтворчості сформульовані у наукових працях А. Акімова, Н. Голоти, О. Дикухи, Н. Єсіної, І. Зязюна, У. Ібрагімова, В. Клименко, Л. Кондрашової, Н. Маханькової, В. Романенко, І. Самсонової, О. Сидоренка, С. Сисоєвої, Л. Трубіної, Т. Шаменкової та ін.

Стратегія освітньо-культурного синтезу значною мірою реалізується в процесі формування творчих умінь образотворчого характеру відповідно до змісту професійних компетенцій майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, відображених у державних стандартах підготовки бакалавра за спеціальністю «Дошкільна освіта». Освітньо-кваліфікаційні вимоги до випускників із вищою освітою за професійним напрямом «Педагогічна освіта» спеціальності

«Дошкільне виховання» та «Дошкільна освіта» визначаються через систему умінь, а саме: самостійно використовувати образотворчі, технічні уміння та навички в творчій діяльності; варіювати способи виконання творчих робіт, засоби, що дозволяють передати образний зміст речей; тренувати творчі здібності студентів у процесі розв'язання творчих завдань різних рівнів складності та організації інтерактивних форм роботи; творчо застосовувати знання, вміння та навички в процесі керівництва творчою діяльністю дітей; уміти облаштувати мобільний простір; виховувати прагнення творити.

Сформованість визначених умінь свідчить про готовність майбутнього фахівця дошкільної освіти до професійної діяльності (Г. Беленька, В. Бондар, Н. Гузій, Л. Загородня, І. Зимня, В. Клименко, Л. Масол, В. Романенко, С. Сисоєва, С. Титаренко, С. Якименко та ін.).

У психолого-педагогічній літературі зазначається, що оволодіння навичками та творчими вміннями в процесі образотворення сприяє виникненню переживань, задоволенню потреб особистості в пізнанні нового та розумінні дійсності, що, в свою чергу, активізує творчу діяльність людини, перетворює об'єкт. Зміна форми об'єкта дозволяє побачити його у новій якості, що доповнює емоційне та естетичне забарвлення процесу, полегшує розуміння сприйнятого.

Науковці О. Глузман, А. Лігоцький, І. Лікарчук, Я. Цехмістер, І. Климович, М. Лазарев, Ю. Краковський, Е. Щербина та ін. стверджують, що сучасна педагогічна система потребує моделювання педагогічного процесу як змісту, який студент повинен засвоїти та дію, засіб, без якого неможливе повноцінне навчання. Вони акцентують увагу на системному характері моделювання, що поєднує викладача та студента через систематизацію здобутих результатів, орієнтує кожного на творчу співучасть.

Враховуючи незаперечно цінність здобутків учених, зазначимо, що питання формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів не знайшло донині ґрунтовного висвітлення, а теоретичні основи моделювання представленого процесу в умовах вищого навчального закладу запроваджуються частково.

Зауважимо, що формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів – це складний і водночас керований процес. У зв'язку з цим виникла потреба в розробці структурно-функціональної моделі процесу формування досліджуваних умінь, яка забезпечувала б поетапне підвищення рівнів сформованості означеного феномена.

У контексті компетентнісної парадигми освіти окреслюється завдання – теоретично обґрунтувати сутність і зміст педагогічних категорій «модель» та «моделювання», структурно-функціональну модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

З'ясуємо ж визначення таких категорій, як «модель» та «моделювання». В філософії категорія «модель» (від. лат. *modulus* – міра, зразок) – об'єкт-замінник, який за певних умов може замінити об'єкт-оригінал. При цьому він відтворює якості та характеристики оригіналу [4].

В. Штофф визначає модель як кінцеву систему або кінцевий об'єкт, який існує в реальності або уяві. Відповідно до цього визначення можна говорити про існування як матеріальних, так і ідеальних моделей. При цьому ідеальні моделі можуть бути представлені у вигляді схем, графічних рисунків, знаків або символів. Отже, ідеальні моделі є гіпотетичними, оскільки вони виконують функцію аналога або образу об'єкта моделювання.

А. Реан, спроектвавши ідеї В. Штоффа для потреб теоретичної педагогіки, визначив такі ознаки моделі: здатність відображати об'єкт дослідження, системність або здатність уявити певну систему ідеально або матеріально, здатність відображати об'єкт дослідження; здатність заміщати об'єкт дослідження, здатність надавати нову інформацію про об'єкт дослідження [6].

Отже, модель як штучна система відображає з певною точністю основні властивості досліджуваного об'єкта оригіналу і може замінити його у дослідженні, а також дозволяє отримати інформацію про цей об'єкт.

У педагогіці досліджувана категорія трактується по-різному.

Під моделлю розуміють уявну або матеріально-реалізовану систему, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження (природний або соціальний) і здатна змінювати його так, що її вивчення дає нову інформацію стосовно цього об'єкта [1, с. 516].

К. Копаниця, Л. Онищук, З. Слєпкань під педагогічною моделлю розуміють спеціально створений і теоретично обґрунтований аналог педагогічного процесу, його макет, який застосовується для організації практичних дій студентів [3, с. 171–172; 5, с. 39; 7, с. 117].

Процес побудови адекватної педагогічної моделі навчального процесу або моделі формування певних знань, умінь і навичок, отримав назву «педагогічне моделювання». З'ясуємо ж сутність категорії «моделювання».

У філософії моделювання визначається як процес дослідження об'єктів на їх моделях [4].

У педагогіці категорію «моделювання» О. Іваницький визначає як засіб реалізації стратегії будь-якої фахової підготовки в сучасному вищому навчальному закладі. У свою чергу, Ю. Галатюк педагогічне моделювання трактує як засіб організації навчального процесу з конкретної дисципліни, а також організації пізнавальної діяльності студентів у всіх її проявах.

Отже, педагогічне моделювання можна представити як процес побудови моделі для більш детального вивчення об'єкту дослідження, який вимагає комплексного вирішення багатьох проблем: психологічних, соціологічних, педагогічних, технологічних, організаційних тощо.

Близькою нам є позиція О. Заїр-Бек, яка розглядає такі етапи педагогічного моделювання: визначення задуму; створення моделі проекту; розробка стратегій (дій); планування реальних стратегій на рівні завдань та умов їх реалізації; організація зворотного зв'язку, оцінка процесів; оцінка і аналіз результатів [2, с. 152].

З огляду на це, розглядаємо модель як структурний комплекс взаємопов'язаних елементів педагогічного процесу, де інтегруються її основні складники: мета, форми і методи організації процесу навчання, організаційно-педагогічні умови, зміст підготовки і творчі уміння образотворчого характеру як результат реалізації розробленої експериментальної технології (рис. 1).

Вважаємо, що запропонована модель дозволяє аналізувати динаміку змін і прогнозувати обсяги та структуру підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Зазначимо, що науково-методичним підґрунтям педагогічної моделі є системний, особистісно-діяльнісний, культурологічний та компетентнісний підходи.

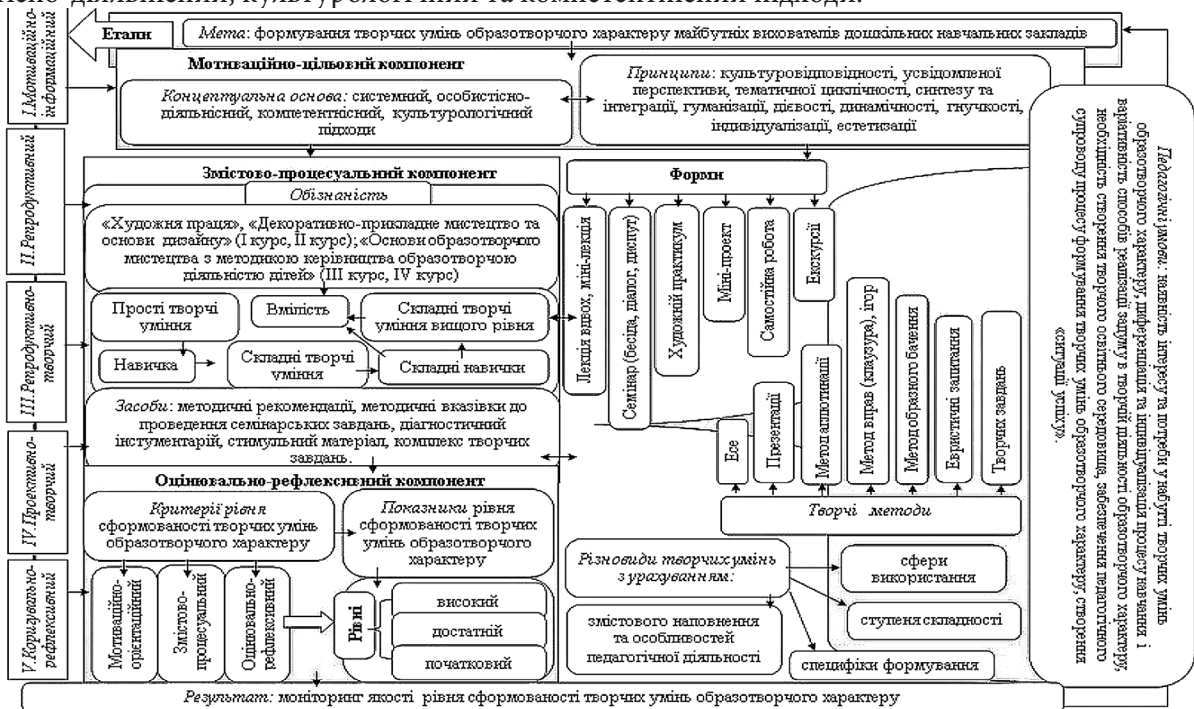

Рис. 1 Модель формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів

Покладені в основу експериментальної технології положення теорії формування загально-навчальних умінь Л. Фрідмана, а також визначені особливості та структура творчої діяльності дозволили обґрунтувати етапи формування творчих умінь образотворчого характеру на рис. 1

(мотиваційно-інформаційний, репродуктивний, репродуктивно-творчий, проєктивно-творчий та рефлексивно-оцінювальний).

На основі положень структурно-системного підходу визначено етапи змодельованого процесу формування творчих умінь образотворчого характеру (мотиваційно-цільовий, змістово-процесуальний та оцінювально-рефлексивний), які у своїй взаємозумовленості і взаємодії можуть забезпечити його цілісність.

За змістом означені етапи відповідали логіці професійної підготовки майбутніх вихователів і забезпечували поступове формування та вдосконалення творчих умінь образотворчого характеру.

Перший, мотиваційно-цільовий компонент, сприяв формуванню у студентів позитивно-ціннісного ставлення до творчості; усвідомленню ними необхідності формування творчих умінь образотворчого характеру як важливого показника готовності до професійної діяльності.

Метою змістово-процесуального компоненту експериментальної моделі формування творчих умінь образотворчого характеру було теоретичне та практичне оволодіння складовими цього феномену, вдосконалення необхідних знань, умінь, навичок. Теоретична підготовка передбачала оновлення змісту курсів «Художня праця», «Декоративне мистецтво та основи дизайну», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» відповідно до завдань дослідження та організацію самостійної діяльності студентів над проблемою розвитку творчої особистості (підготовка міні-виступів, есе, проведення круглих столів, презентацій). Практична підготовка здійснювалася через організацію розв'язання творчих навчальних завдань різного рівня складності і передбачала застосування окрім традиційних методів навчання (лекції, бесіди, демонстрації, вправи тощо), ще й інтерактивних (ігри, дискусії, «мозковий штурм», проєкти, клаузури тощо).

Оцінювально-рефлексивний компонент експериментальної моделі передбачав розвиток рефлексивних умінь, які визначали здатність студентів аналізувати результати власної діяльності, можливості та шляхи її удосконалення, а також дозволяли проєктувати способи розвитку творчих умінь дошкільників.

Було також враховано, що запропонована технологія формування творчих умінь образотворчого характеру, як будь-яке системне явище, володіє власною динамікою, піддається кількісно-якісним змінам у контексті загального професійного розвитку студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності. Відповідно визначено організаційно-педагогічні умови, які забезпечують позитивну динаміку формування творчих умінь образотворчого характеру. Серед них: наявність інтересу та потреби у набутті творчих умінь образотворчого характеру; диференціація та індивідуалізація процесу навчання і варіативність способів реалізації задуму в творчій діяльності образотворчого характеру; створення творчого освітнього середовища; створення для студентів «ситуації успіху» у процесі оволодіння творчими вміннями образотворчого характеру; забезпечення педагогічного супроводу професійного становлення творчої особистості.

Обґрунтування названих організаційно-педагогічних умов детерміновано особливостями гуманізації сучасної вищої школи, сутністю і змістом професійної підготовки майбутнього вихователя дошкільного закладу.

Критеріями сформованості творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів визначено мотиваційно-орієнтаційний, змістово-процесуальний та оцінювально-рефлексивний. Результативність процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів виявляється у рівневій характеристиці досліджуваного інтегративного утворення (початковий, достатній, високий).

Отже, спроектована структурно-функціональна модель дозволяє якісно сформувати творчі вміння образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних закладів, спрогнозувати очікувані результати відповідно до визначеної мети.

Перспективи подальших розвідок убачаємо у виявленні закономірностей організації наукової творчості у вищому навчальному закладі для формування науково-дослідної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Заир-Бек Е.С. Основы педагогического проектирования / Е.С. Заир-Бек. – СПб. : Наука, 1995. – 234 с.
3. Копаниця К. Технологічний підхід до моделювання дидактичних ситуацій / К. Копаниця // Вісник Львівського університету : зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Ч. 2. – Вип. 25. – С. 170-177.
4. Новейший философский словарь : [3-е изд., испр.]. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с.
5. Онищук Л. Моделювання в освіті / Л. Онищук // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. праць. – Київ, 2008. – Вип. 9. – С. 38-43.
6. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А. Реан, Н.В. Бордовская, С.И.Розум. – СПб. : Питер, 2002. – 432 с.
7. Слепкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі : навч. посіб. [для магістрантів вищ. навч. закл.] / Зінаїда Іванівна Слепкань. – Київ : Вища школа, 2005. – 239 с.

The article deals with the problem of formation of art and creative skills in the context of preparing future teachers to the profession. The author has specified the nature and content of educational categories of „model» and „modelling»; theoretically grounded structural-functional model of art and creative skills of preschool educational institutions' future educators.

The structural-functional model of the students' art and creative skills is presented regarding various aspects of design and creative activities that ensure the effectiveness of the creative process. The model provides phased implementation tasks of formation of art and creative skills by diversifying forms of work according to the predicted result. The conceptual framework model includes certain principles of teaching, creation of pedagogical conditions for developing the students' art and creative skills; it helps to reveal ways and means for successful mastery of art and creative skills as the bilateral process according to the designated purpose. On the one hand, training provides the development of creativity and intensifies the process of reproduction; from the other hand, the work contributes to the accumulation of creative experience, implements recycling and finding new ways to create images. Each of the areas is based on specific, results and management methods.

This approach has helped create skilled professional preschool educational institutions' future educators, improve their readiness for the creative professional activities; change attitudes to the art and creative skills ensuring quality and optimization of the present process.

Key words: model, educational model, modelling, structural-functional model of art nature creative skills, training, preschool educational institutions' future educators.